

MY MUSICIA

i samarbete med borås musikskola

TONSÄTTARBESÖK från UNGERN

László Sály

KONSTMUSEET FREDAG 12 NOV 1982 KL 19.00

program

L SARY
(f 1940)

Tonkvadrat I för 8 instrument (1972)

Ensemble från Borås Musikskola

paus

Resan till Ixtlan för sång och 4 instrument (1980)

Ensemble från Borås Musikskola

Klapprande sten i en kruka (1978)

Tonsättaren, piano

=====

Märta Andersson, violin
Johan Beischer, trumpet
Per Fransson, klarinett
Peter Hedling, viola, synt
Jan Hjalmarsson, cello

Henrik Månberg, flöjt
Marie Netzler, sång
Karin Olebratt, fagott
Monika Reinthal, synt
LarsSjögren, basklarinett

=====

ENTRE 10 kr.
MEDLEMMAR FRITT INTRÄDE.
MEDLEMSKAP 30 kr.

LASZLO SARY föddes i Győr 1 jan 1940 och studerade vid konservatoriet i Győr och därefter vid Franz Liszt-akademien i Budapest, där han var kompositionselev till Endre Szervánsky; examen 1966.

Fram till omkring 1970 komponerade han i en tämligen traditionell modernistisk - om än mycket ungersk - stil, samtidigt splittrad och koncentrerad. Ingenting antyder den totala omsvängning som markeras av året 1972. Avgörande för kursändringen var bildandet av Studion för ny musik 1970 tillsammans med tonsättare som Zoltán Jeney (vår gäst här i Borås förra året) och László Vidovszky, jämte en handfull interpretter och dirigenter. Gruppen kan närmast jämföras med Schönbergs förening för musikaliska privatuppföranden, eller Måndagsgruppen i Stockholm.

De tre första åren efter bildandet höll sig medlemmarna för sig själva och arbetade med improvisationer, kollektivkomponerande och ivrigt spelande av all möjlig ny musik. Man arbetade mot allt enklare och mer grundläggande strukturer, ett slags parallell till de exercitier som Måndagsgruppens Palestrina- och Hindemithstudier innebar.

- Vi kände nödvändigheten i att arbeta tillsammans, inte att skriva musik i sig men att göra oss medvetna om vad vi skrev. Att framföra musik. Att organisera konserter. Att leva ett h e l t liv, ett helt musikaliskt liv, inte ett isolerat tonsättarliv. Det var en mycket god skola för oss, berättade Jeney vid sitt besök här i fjol.

Trion Sary/Jeney/Vidovszky fick i hemlandet benämningen "tonsättaren med tre hattar"; man menade att de tres personliga särdrag försvunnit. Så småningom har dock vars och ens egenart framträtt desto tydligare. Medan Jeneys stil varit mer enhetlig har Sarys karaktär pendlat mellan hans gamla och nya förhållningssätt. Ny tycks han söka en medelväg, en sammanfattande attityd, en friare gestik och hållning över en återhållsam, strikt grund. Jeney's musik bar spår av Cage. Sarys har mer gemensamt med Steve Reichs och Philip Glass' minimalism, men till skillnad från dem förfaller han aldrig till ren rytm- och klangberusning. Tvärtom har samtliga hans minimalistiska och repetitiva stycken en nyktert saklig, närmast spartansk grundval som kan föra tankarna till sen Bach eller sen Webern.

T O N K V A D R A T I FÖR 8 SPELARE på låga/höga instrument från 1972 är ett av de tidigaste verken av den "nye" Sary. Notbladet består av en kvadrat indelad i 64 rutor, var och en med namnet på en ton samt en siffra som anger hur länge tonen skall klinga resp hur lång paus den skall följas av. Varje spelare får ett schema över vilken väg han skall gå genom det strängt symmetriskt ordnade mönstret - i en musik som ständigt antar nya konstellationer.

RESAN TILL IXTLAN FÖR 4,6,8 ELLER 12 SPELARE OCH SOPRAN
från 1980 är återigen frukten av en häpnadsväckande konstruktion. Återigen
hör vi ständigt samma sak men ändå i varje ögonblick förnyat. Efter den
unisona presentationen växer musiken ut i alltfler stämmor för varje genom-
spelning tills spelarna slutligen har var sin stämma. I detta framförande
med fyra musiker spelas stycket 3 gånger - med tolv musiker hade det blivit
dubbelt så många genomspelningar. Stycket bygger på en melodisk slinga om
55 toner som ständigt upprepas och en rytmisk serie som genomsyrar alla
stämmorna. På vägen genom det melodiska och rytmiska materialet, i de
alltmer utspridda klangerna, anar vi ett samband, en riktning, men kan
aldrig få ett fast grepp om dem. Denna flyktighet och detta undflyende
återspeglas också i de avsnitt ur Carlos Castanedas roman "Resan till Ixtlan"
som Sáry själv lämnar som kommentar. Den i texten citerade Jimenez-dikten
i tysk översättning utgör sångstämmans text:

"-Vad blev slutet på den här upplevelsen, don Geronimo? frågade jag.
-Slutet?

-Jag menar, när och hur nådde ni fram till Ixtlan?
Båda brast i skratt.

-Jaså, det är slutet för dig, anmärkte don Juan. Då får vi uttrycka
det så här. Det blev inget slut av Genaros resa. Det kommer aldrig att
bli något slut. Genaro är fortfarande på väg till Ixtlan!

Don Genaro kastade en genomträngande blick på mig, därefter vände
han bort huvudet och stirrade i fjärran mot söder.

-Jag når aldrig fram till Ixtlan, sa han.
Rösten var fast men låg, närmast ett mummel.

- Och ändå känner jag i mitt inre... känner jag ibland att jag bara
har ett steg kvar så är jag framme. Ändå når jag aldrig fram. På min
resa kan jag inte ens finna välbekanta landmärken som jag förr brukade
känna igen. Inget är sig likt nu längre.

...

Han påminde mig om att jag en gång läst en dikt för honom och han ville
att jag skulle läsa upp den igen. Han gav mig några ord som vägledning.
Och jag erinrade mig att jag läst några dikter av Juan Ramon Jimenez.
Den som jag just nu tänkte på hette 'El Viaje Definitivo'(den slutliga
resan). Jag läste upp den.

...jag ska gå bort. Men fåglarna ska vara kvar och sjunga
och trädgården ska vara kvar, med sina gröna träd och med
sin brunn

Många dagar ska himlen vara blå och stilla och klockorna
i kyrktornet ska ringa
just så som de har ringt idag.

(forts)

Folk som har älskat mig ska åldras och gå bort och staden ska få nytt liv varje nyår.

Min själ ska dock för alltid vandra längtansfullt i samma undanskymda vrå av mina blommors trädgård.

-Det som Genaro berättade med sin historia handlar just om detta, Genaro lämnade all sin lidelse kvar i Ixtlan: sitt hem sin familj, allt han var fäst vid. Och nu vandrar han omkring i sina känslor och, som han sa, ibland når han nästan fram till Ixtlan. Vi har alla detta gemensamt. För Genaro är det Ixtlan, för dig blir det Los Angeles, för mig...

Jag ville inte att don Juan skulle berätta om sig själv. Han gjorde en paus som om han läst mina tankar.

Genaro suckade och gjorde en parafra på diktens inledande rader:

-Jag gick bort. Och fåglarna satt kvar och sjöng.

KLAPPANDE STENAR I EN KRUKA från 1978

kan framföras på 1-4 tangent- eller slagverksinstrument och transponeras till valfri tonhöjd. Första stämman kan framföras solo medan stämna 2,3 och 4 eller någon av dem måste framföras ihop med första stämman. Tonmaterialet, som består av sju toner (C#,F#,G, H, D, F#,C#) och bildar en säregen harmoni med rika möjligheter, fördelar sig så att första stämman spelar 6 toner, andra 4, tredje 2 och fjärde 1 ton. Om stycket spelas på piano - som nu - kan strängarna prepareras, dock så att den föreskrivna tonhöjden inte ändras.

Liksom i Tonkvadrat I och Resan till Ixtlan bygger detta stycke på en självreglerande formel; när stycket är slut är också samtliga givna variationsmöjligheter uttömda. I det här stycket får lyssnaren själv höra hur formen blir till, hur stycket växer fram i fyra avsnitt och hur musiken tunnas ut och går baklänges i gränsområdena mellan dessa. Beroende på instrumentationen erbjuder stycket rika associationsmöjligheter - i versionen för solopiano finns återklanger inte bara av minimalisterna utan kanske framför allt av John Cage...eller varför inte av ungersk folkmusik spelad på cimbalom.

Vid dagens konsert spelar tonsättaren själv sitt stycke för solopiano. I morgon spelas det i en version för fyra instrument, vilket uppenbarar helt andra klanger och associationer.

MORGONDAGENS KONSERT BÖRJAR KLOCKAN 15.00 I KONSTMUSEET.

Dessa två dagars konserter är NY MUSIKS sista för i år. Medlemmarna får i januari generalprogram över vårens 8 konserter varav den första är 6/2.